

HUGO CARMELIET SJ

Over priester-arbeiders en over Egied Van Broeckhoven sj.

Hugo Carmeliet sj woont en werkt intussen al meer dan veertig jaar in Kuregem, een deel van de Brusselse gemeente Anderlecht.

Waarom wordt iemand als u priester-arbeider ?

“Ik werd in 1938 geboren in de Congostraat, in de Sint-Niklase wijk Tereken. Tereken stond toen symbool voor armoede. Vader en moeder kregen bij hun huwelijk alleen een vaas met bloemen cadeau.

Afzender onbekend. Jaren later heeft moeder aan vader bekend dat ze die vaas zelf besteld had, uit zelfrespect. Het is zowat het kostbaarste bezit op mijn kamer. Mijn ouders waren heel sociaal ingesteld. Dat had vooral mijn moeder geërfd van mijn grootmoeder. Die bestelde melk aan huis met kar en ezel. Getroffen door de grote armoede in die tijd had grootmoeder zoveel melk gratis gegeven dat ze niet meer in staat was een nieuwe ezel te kopen toen die stierf.”

“Als kleine jongen ging ik elke week enkele broden naar de ‘apostelhuizekens’ brengen. Onze scoutsgroep had ook een wat oudere leiding, voor wie scouting meer was dan spel en ontspanning. Ook sociale inzet hoorde daarbij, bijvoorbeeld helpen bij gehandicapten en in een jeugdhuis voor weeskinderen en zakjes zand vullen bij de grote overstroming van de Schelde. Toen ik in 1956 intrad bij de jezuïeten was ik dus al min of meer vertrouwd met sociaal werk. Ik zag me later niet zo direct lesgeven in een college. Trouwens, voor mijn eerste mis koos ik als thema: ‘Hij heeft mij gezonden om armen de Blijde Boodschap te verkondigen’.”

Hoe belandde u met [Egied Van Broeckhoven sj](#) in Brussel?

“In 1965 had ik het geluk te kunnen aansluiten bij twee medebroeders priester-arbeiders. Van Broeckhoven was een van hen. We vestigden ons in een arme volksbuurt – ook een migrantenbuurt – in Anderlecht, een van de Brusselse gemeenten. Daar was net een ander priesterteam neergestreken. Samen leven als priesters leek daardoor al minder nieuw.”

Was het priester-arbeider zijn voor u zinnig? Het Vaticaan verbood het priester-arbeiderschap in 1954 en stond het pas in 1965 weer toe.

“In ons land lag het minder gevoelig dan in Frankrijk. Lid worden van een vakbond was hier normaal, terwijl dat in Frankrijk een politieke daad was. Ik vind dat een priester zich soms ook moet ‘compromitteren’. Of, met een term die Rome in dat verband ooit gebruikte, hij moet zijn zogenaamde ‘waardigheid’ loslaten om bij de arbeiders, het ‘slechte volk’, te

komen. Soms moeten mensen op een profetische manier hun weg gaan. Ik denk bijvoorbeeld aan Fernando Cardenal, een jezuïet uit Nicaragua: ooit priester, dan minister, maar dan onder dwang uitgetreden door een verbod van Rome. Generaal Peter-Hans Kolvenbach verdedigde hem met de woorden: 'In die omstandigheden had ik het zelf ook gedaan.' Sindsdien is Cardenal opnieuw ingetreden. Voor mij is het een noodzaak dat de kerk soepel omgaat met haar regels. Nood breekt wet, en zeker menselijke nood. Maar de bloemen die omstreeks 1965 bloeiden, zijn verwelkt, ook al leken ze veelbelovend. De dromen zijn niet bewaarheid."

Van Broeckhoven bleek na zijn dood een echt mysticus. Ook na veertig jaar spreekt en leeft die spiritualiteit nog altijd. Zijn Dagboek van de vriendschap is al acht keer vertaald. Waarom spreekt dat nog altijd zo aan, denkt u?

"Volgens mij beantwoordt dat aan een vraag naar een verankerde spiritualiteit, naast de charismatische. Ik merk bijvoorbeeld dat de jongere jezuïeten het boek goed hebben onthaald. Voor hen werd toen duidelijk dat priester-arbeiders 'ook nog spiritualiteit hebben'. Er is trouwens nood aan een beter begrip van seculariteit. Die is niet anders dan de religieuze realiteit, maar evenzeer vindplaats van God. Paulus heeft de horizon geopend, door de 'regels te rekken': Paulus incultureerde het joden- en christendom in een andere cultuur. Als het christendom Paulus niet had gehad, dan waren wij een sekte binnen het jodendom geworden. Hij was ook ons voorbeeld in een andere zin: om niet afhankelijk te zijn van giften, verdiende hij zelf zijn geld, als tentenmaker. Zijn verklaring was toen: 'Ik heb gratis gekregen, ik wil gratis teruggeven.' Die onafhankelijkheid vonden wij ook belangrijk."

"Ons werk was ook een vorm van missie. Maar dan niet naar de zogenaamde 'derde wereld', maar bij ons. Onze droom was een kerk van de arbeiders, waar zij zich zouden thuisvoelen. Niet in grote gebouwen maar thuis, aan huis, zoals wij op zondagavond. Maar dat was toen bijna revolutionair: rond een tafel, zonder albe of soutane. Nu is dat allemaal niet meer zo nieuw maar toen wel."

En lukte dat?

"Een Franse priester-arbeider, André Depierre, zei ooit: 'Mijn grootste pijn is geweest dat ik zo weinig heb kunnen vertellen over Jezus en God.' We hebben inderdaad veel contacten gehad en hebben die nog altijd, maar eigenlijk hebben we moeten leren leven met onverschilligheid: mensen lieten ons ons ding doen, maar bleken te weinig geraakt door de kern van ons werk. Wel apprecieerden ze onze solidariteit. Sindsdien is ook de arbeiderswereld totaal vreemd geworden. Jongeren houden er hun handen van af, letterlijk en figuurlijk. Nu is die arbeiderswereld meer gespecialiseerd, vaak een soort middenklasse, want veel handwerk is overgebracht naar het buitenland. We wilden een teken zijn binnen een grotere groep, maar dat lukte niet meer."

Was taal een barrière?

"De arbeiderswereld is een wereld met een eigen cultuur en dus ook eigen taalgebruik. Het heeft me altijd getroffen hoe direct en beeldrijk die taal is. Vanuit onze vorming kun je dat natuurlijk niet 'leren'. Je hebt dat of je hebt dat niet. Maar toch was dat nooit een echte barrière. Belangrijk is dat je jezelf bent, zo authentiek mogelijk. En dat is ruimer dan taal alleen. Maar nu je het toch over taal hebt: vergis je niet. Ik ken een schrijver die meer literatuur gelezen heeft dan de meesten onder ons."

Wat was dan Van Broeckhovens boodschap?

“Hij vertrok vanuit zijn ervaring, zoals Jezus: hij wou de liefde verkondigen die hij had ervaren in het gebed. Voor hem was het zelfs als een soort verliefdheid, zoals in de eerste brief van Sint-Jan. En die ervaring van zijn relatie met de Vader en met de mensen wou hij overbrengen, zoals Jezus. Dat was zijn roeping.”

Maar dat was een weg die niet over rozen ging...

“Ik maakte met hem de overgang mee van een soort romantiek naar het harde leven, naar het kruis. Alles was eerst nieuw: er was enthousiasme en vriendschappen ontstonden, ook met de migranten. Of nog, in het begin was er de Godservaring, net als bij Abraham en Mozes. Zij hadden God ervaren – en wij ook. Maar door allerlei pijnlijke confrontaties met het leven evolueert dat tot: ‘Dat God bestaat, dat geloof, dat hoop ik, dat is de kern van mijn bestaan.’ In dat geloof en die hoop vond hij de kern van zijn bestaan. Dat is de tweede roeping, zoals bij de apostelen: ‘Naar wie zouden wij gaan? Gij hebt woorden van eeuwig leven’.”

“Dat ontdekte ik pas nadien: in de laatste maanden van zijn leven had Van Broeckhoven het blijkbaar heel moeilijk. Zijn laatste zin gaat over zijn herontdekken van God en de vriendschap. Ik herinner mij een samenkomst. Het thema was: wat moet blijven in het leven? Wat is daar belangrijk, als alles wegvalt? Hij verkeerde toen, zoals een echte mysticus, in de nacht van de vriendschap, van God. Dat kwam door de moeilijkheden op het werk: door de ongevallen – hijzelf raakte drie keer gewond – en doordat hij bijna werd afgedankt. Door de ontgoocheling, zeg maar. Je verwachtte een spiritueel antwoord, maar hij zei toen: ‘De wekker die afloopt, en dan gaan werken.’ Daarin klinkt voor mij de Duitse theoloog en verzetsstrijder Dietrich Bonhoeffer door: je moet het leven nemen in al zijn facetten, rauwheid inbegrepen. We moeten bij het leven blijven en daar God vinden. De kern van het leven vasthouden, de grond.”

Kwam zijn geloof onder twijfel te staan?

“Hij wankelde tussen de zekerheid en de twijfel: tussen ‘Ik heb God ervaren’ en ‘Waar is God hier en nu?’ Zijn leven was aan het schudden. In het licht van de hardheid en rauwheid van het bestaan, wankelde hij misschien wel, maar hij bleef trouw aan God en zijn roeping en zijn keuze, zoals hij in Drogen verklaarde in 1967. Hij stond bij Gods afgrond maar hij wist dat hij met een bodemloos vertrouwen moest springen. Die heimwee lag aan de basis van zijn opwindende, ononderbroken zoektocht naar God.”

Was hij een heilige?

“Hij was een mens van vlees en bloed, bijzonder joviaal. Ik heb een hekel aan de heiligenstatus, als verheven boven allen en onards. Zijn diepte is pas na zijn dood zichtbaar geworden. Zelfs zijn geestelijke leider was daarover verbaasd.”

Waarin steekt de kracht van zijn dagboek voor mensen nu?

“Ik denk in de eenvoud en de kracht die ook in deze tijd herkenbaar zijn. En in de innerlijke vervlechting van zijn thema’s als Godservaring, vriendschap en apostolaat. Het is soms minder toegankelijk maar vaak ook zo eenvoudig en aangrijpend.”

Werd die waarde direct beseft?

“Toen zijn dagboeken verschenen, vonden ze het meest weerklank in contemplatieve abdijen. Die mensen beleven immers hetzelfde, maar zonder die concrete achtergrond. Het was geen toeval dat Van Broeckhoven ooit met de gedachte speelde kartuizer te worden. Maar datzelfde in een abdij beleven, is moeilijk, omdat je alles uit jezelf moet halen. In het beste geval is er immers via kranten en tv enig contact met de buitenwereld. Maar die authenticiteit van zijn nachtervaring toont voor mij hoe echt hij mens was. Anderlecht werd de loutering: zijn spiritualiteit raakte verankerd, vooral in al die miserie die hij op zijn weg vond.”

“Toch moeten we daarmee opletten. ‘Mijn blindheid heeft mij geholpen om te vinden’, verklaart de oude monnik in de film over het kartuizerleven Into Great Silence. Dat lijkt mij toch gevaarlijk: wat moeten mensen die lijden, daarmee? We moeten lijden en pijn niet spiritualiseren, al beschouw ik die monnik als authentiek.”

Zocht hij het lijden niet?

“Zorg om veiligheid was toen onbestaande. Maar hij beseftte dat zijn arbeid hem fataal kon worden en zocht ander werk, maar zonder succes. Hij was geen dolorist. Maar hij wou wel trouw zijn en de omstandigheden delen van medewerkers, niet vluchten. Hij bleef zijn apostolaat van de vriendschap trouw.”

Jan Glorieux

Met dank aan Tertio